

Kisgyermekkori nevelés Magyarországon

A kezdetektől az I. világháború végéig (1828-1918)

A mai értelemben vett óvodák hosszú történelmi fejlődés eredményei. Az ipari fejlődés útjára lépő nyugat-európai országokban hamar felmerült a kisgyermekes valamilyen intézményes gondozásának, nevelésének igénye, ennek oka elsősorban a szegénysorban élő nők tömeges kényszer-munkavállalása volt. Ezzel ellentétben, Magyarországon az óvodák megjelenését elsősorban nem az anyák munkába állásának szükségessége katalizálta, hanem az, hogy a reformkor haladó politikusai nemzeti ügynek, a hazafias nevelés színterének tekintették a kisdedóvó intézeteket.

A magyarországi óvodatörténet, az európai mintához hasonlóan, Samuel Wilderspin *Infant Education (London, 1825)* című művének német nyelvű kiadásával kezdődött. (Hornyák, 2004). Wilderspin elévülhetetlen érdemeket szerzett az óvoda eszméjének európai terjesztésében, annak ellenére, hogy az iskolában alkalmazott nevelési tartalmakat és módszereket vezette be az óvodába is.

Magyarországon Brunszvik Teréz alapításában 1828. június 1-jén Budán nyílt meg az első óvoda. Közép-Európában ez volt az első ilyen típusú intézmény, amelyet hamarosan számos intézet követett az ország területén.

Brunszvik idejében még nem beszélünk a mai értelemben vett óvodákról. A kor viszonyainak ismeretében korszerű intézménytípusok voltak a kisgyermekiskolák, ahol a rájuk jellemző módszertani sajátosságokkal, didaktikai alapelvek alapján folyt a széles körű elemi oktatás. A tantervi anyagban megjelentek az elemi iskola követelményei, a gyermekek a nap jelentős részét tanulással töltötték, és az adott kornak megfelelően magyar és német nyelven folytak a foglalkozások. Brunszvik elsősorban a rászoruló, ártatlan gyermekek megóvását, védelmét tűzte ki célul, amely a korabeli intézmények elnevezésében is megjelent: kisdedóvó, illetve Kleinkinder – Asyle, azaz kisgyermekmenhely.

Az óvodai tanítók továbbképzéséről az 1837-ben Tolnán létrejött képzőintézet gondoskodott. Az intézetben az elméleti oktatást követően a növendékek a „példány óvóintézetben” (Kövér, 1987, 19.) gyakoroltak (ez már a mai gyakorló óvoda megfelelője). Az első képzőintézet igazgatója Wargha István akadémikus volt. Az előtanulmány-

► Educatio 2015/3. Molnár Balázs, Pálfi Sándor, Szerepi Sándor, Vargáné Nagy Anikó: *Kisgyermekkori nevelés Magyarországon*, 121–128. pp.

okkal rendelkező férfiak jelentkezése tette lehetővé, hogy képzésük csak egy évig tartson. Wargha pedagógiájának alapja, hogy: „Az egész gyermek úgy vétetik, amint van, nem mint lennie kell.” (Wargha István, idézi Kövér, 1987, 20.) A kisdedóvókban továbbra is jelen volt az elemi ismeretek tanítása, amelynek gyakorlati oka az volt, hogy a gyermek rendelkezzen a számára szükséges elemi ismeretekkel, ha a népiskolát nem kezdhette el. Az ismeretátadás a gyermeki érdeklődésre, cselekvésre, szemléltetésre épített.

Az 1867-es kiegyezést követő gazdasági változások és a polgári fejlődés velejárójaként felértékelődött az intézményes nevelés jelentősége. Nőtt az óvodák száma és egyre nagyobb lett az igény az itt folyó tevékenység egységesítésére, amit az óvodákat korábban működtető egyesületek már nem tudtak biztosítani. Mindeközben Friedrich Fröbel pedagógiája is egyre ismertebbé vált hazánkban. Fröbel pedagógiai filozófiájának alapja az volt, hogy a gyermeket az általa kifejlesztett foglalkoztató eszközök segítségével a gyermeki tevékenységen keresztül kell fejleszteni. Fröbel hatására kezdik el kindergartennek,¹ gyermekkertnek hívni a kisgyermekkel foglalkozó intézményeket, ahol eleinte a foglalkozások is német nyelven folytak.

A népiskolák állami szabályozásának rendezése után az óvodák működését is szabályozták. 1891-ben jelent meg a kisdedóvásról szóló törvény (1891: XV. t.c. Kisdedóvási törvény), amelyben rögzítették az óvoda feladatát, a kisdedóvás célját. A törvény szabályozta az óvodák belső életét, és egyértelművé tette, hogy az óvodákban nincs helye az iskolai típusú oktatásnak. Az óvodák fenntartását az állam felügyeli, és kötelezi a szülőket a 3-6 éves gyermekek óvodába járatására ott, ahol az elérhető. A törvény hatására tovább fejlődött az óvodai nevelés ügye és számos óvoda jött létre. A törvény további eredménye, hogy gondoskodott a képzőintézetek elterjedéséről is. A törvény életbelépése után a hazai óvodapedagógiára a nemzeti szellemben folyó nevelés volt a jellemző. A nemzeti irányzat sajátossága a népies jegyek hangsúlyozásában, a hazánkban természetesen fellelhető anyagok használatában nyilvánult meg, amelynek képviselője Peres Sándor volt. Óvodapedagógiával foglalkozó elődeihez képest kiemelten foglalkozott a játék fontosságával, a szemléltetéssel, az óvodai napirenddel, módszertani javaslatokkal.

Óvoda a két világháború között (1918-1945)

A magyar óvodatörténetben ezt az intervallumot további két, egymástól jól elkülöníthető szakaszra lehet szétválasztani:

1. 1920-1934/36 – az óvoda relatív függetlenségének korszaka,
2. 1934/36 – 1945 – az állami befolyás növekedésének korszaka.

Az első szakaszra a reformpedagógia (elsősorban a Montessori-pedagógia) megjelenése, illetve e szemlélet elterjedése nyomja rá a bélyegét, ugyanakkor az óvodafelfogás magában megőrizte a magyarországi kialakuláskor jelenlévő romantikus jellemzőket is. Ez a

¹ Ettől kezdve a korábban használatos „*infant school*” magyar megfelelőjét német mintára a „*kindergarten*” váltja fel. Az itt dolgozó pedagógusokat gyermekkertésznőként illették, hiszen ekkor már többségében nő pedagógusok foglalkoztak a gyermekekkel. Az angol nyelvben használatos óvoda megfelelője, a magyar óvodai szemléletet kifejezve, a „*kindergarten*,” az itt dolgozó pedagógus a „*kindergarten pedagogue*,” vagy „*early childhood educator*,” ami mindkét nem esetében használatos. A magyar óvodapedagógiai szemlélet szerint a magyar nyelvben nem helyes az angol „*nursery school*” vagy „*preschool*” kifejezés, mert nem tükrözi a tudományterület hazai sajátosságait, mint ahogyan az itt dolgozó pedagógus sem „*nursery school* vagy *preschool teacher*.”

két hatás egyszerre érvényesülve tudott sokáig (1936) ellenállni egyrészt a politikai, másrészt az 1940-es évektől érvényesülő iskolásító törekvéseknek.

A Montessori-hatás

Már az I. világháború előtt megjelenik az első olyan ismertetés a Kisdnednevelés szakmai folyóiratban Várnai Sándortól, amely a Montessori-pedagógiáról értekezik (Ó. Várnai Sándor, 1912. 63-69. idézi Kövér 1987, 66.), de az elterjedésére az 1920-as évek végéig várni kellett. A Montessori-pedagógia legfőbb hazai népszerűsítője, Bélaváry-Burchard Erzsébet 1923-ban részt vett Hollandiában a Montessori nemzetközi tanfolyamon; miután hazatért, elkezdte szervezni saját intézményét és elkezdte Montessori írásait magyar nyelvre fordítani. A Montessori-pedagógia alkalmazásának elterjedéséhez nagymértékben hozzájárult Bardócz Pál 1924-ben megjelenő könyve a „Montessori nevelési rendszere és módszere” (Kövér, 1987, 67.). Ezt követte 1930-ban Montessori alapművének (*Módszerem*) magyar fordítása.

Alapirodalomnak számított a korszakban Bardócz Pál óvónőképzős hallgatók számára készült nevelési könyve „A magyar kisdnednevelés vezérkönyve” is. Az 1928-ban megjelent munka szerzői között olyan meghatározó személyiségeket találunk, mint Imre Sándort, vagy Kacsóh Pongrácz zeneszerzőt, aki az ének-zenei fejezetet jegyzi (Kövér, 1987, 73.). Újnak számított több területen is a tankönyv, hiszen egyértelműen meghatározta az óvodai foglalkozások területeit (beszélgetés, mese, vers, ének-zene, játék, munka, testgyakorlás, rajz.), illetve Kacsóh Pongrácz által jelennek meg elsőként a gyermekhangszerek is az óvodai nevelésben (dob, facsörgő, triangulum stb.).

A magyar óvodai nevelés érdekes sajátossága azonban, hogy a reformpedagógia romantikus gyermekközpontúsága a század közepére fokozatosan háttérbe szorult az ugyancsak a reformpedagógiából származó másik meghatározó elv, a cselekvő-alkotó-aktív gyermekfelfogás mögött, amellyel „Az óvoda (...) a század folyamán egyre inkább iskola-előkészítő, tágabb értelemben: életre felkészítő szerepre tett szert.” (Pukánszky, 2005, 712.).

Az óvodapedagógusok képzésében 1926-ban történt alapvető változás: a kétéves időtartam négyévéssé bővült. A képzőbe való bejutás feltételévé vált a jó vagy jeles eredmény, a zenei és testi alkalmassági vizsgálat is. A nyolcadik év a gyakorlati képzést jelentette.

A népi-nemzeti irányzat megerősödése

1936-ban az óvodai nevelés felügyelete a vallási- és közoktatási miniszter kezéből a belügyminiszter hatáskörébe került. Ezzel párhuzamosan a szakpolitika felől egyre erősebb nacionalista szövegek határozták meg az intézmények működését. Ennek a német befolyás elől a szelet kifogó politikának létezett a '30-as évek végétől egy olyan sajátosan magyar alternatívája, mely a népi hagyományokat helyezte középpontba a nevelés-oktatás terején is. Az irányzat vezéregyéniségei voltak Imre Sándor, Kodály Zoltán, vagy a magyar népmese irodalmat az óvodai nevelésbe beemelő Illyés Gyula is (*Magyar parasztmesék, Székely népmesék* kiadványai). A korszak szimbolikus nyitánya Kodály „Zene az óvodában” c. előadása volt 1941-ben (Sztrinkóné, 2005, 138.). A népi-nemzetiek kísérlete a háborús években már nem vezethetett igazi sikerre, s a német megszállás (1944-45), vala-

mint az 1947-től megerősödő „szovjetizálás” olyan utakra vitte a magyar köznevelést, így az óvodákat is, amely hosszú évtizedekre meghatározta azok működését.

A szovjet-orosz óvodapedagógia két évtizede Magyarországon (1948-1971)

1948-ban Magyarországon az óvodákat és az iskolákat államosították. A következő évtizedekben az óvodák száma rohamosan nőtt. Ez egyrészt a növekvő gyermeklétszámnak volt köszönhető, másrészt a nők tömeges munkába állásának, amelyet a sztálinista erőltetett iparosítás és a „szocialista munkaerőkölcs” követelt meg. Harmadrészt a hatalom felismerte a családon keresztüli befolyásolás intézményi lehetőségeit, illetve a jövő „szocialista állampolgárainak” nevelésében az óvoda szerepét.

A pedagógia környezet azonban gyökeresen megváltozott a háború előttihez képest. 1949-től elkezdték a szovjet mintát másolni, az lett a követelmény, s a megjelenő szakirodalmat „elárasztotta a szovjet pedagógia szelleme, illetve maga szovjet pedagógia.” „Az oktatásügy is a pártpolitika „szolgálóleányává” vált.” (Pukánszky B.-Németh A. 1996, 658.)

1950-ben fordították le és adták az akkori óvónők kezébe Bleher *Szervezett foglalkozások az óvodában* című művét, amely néhány évig meghatározta a magyar óvodák szemléletmódját is. Ez a könyv a szovjet óvónőknek készült, de fel sem merült, hogy a magyar viszonyok alkalmasak-e ennek az alkalmazására.

A kiadvány magyar bevezetője hosszútávra fogalmazta meg a magyar óvodák nevelési szellemiségét: „Az óvoda nemcsak általánosságban veti meg a sokoldalúan művelt szocialista ember nevelésének alapját, hanem az iskolai oktatásnak is tervszerű előkészítést ad.” (Bleher F. H., 1950, 3.) Ekkor kezdődött az óvoda közoktatási szerepének fundamentális lekötése az iskolára való felkészítésben, amivel majd a későbbi dokumentumokban sorra fogunk szembesülni.

A magyar óvodai nevelés történetében több szempontból is fontos az 1953-as év, mert törvény született az óvodai nevelésről, és a háború után újjászervezett óvodák számára megjelent egy a közös gondolkodást segítő országos dokumentum. A törvény hozzárendeli az óvodát az iskolához, mint ami előkészíti az iskolai oktatást. Ezzel az óvodák a korábbi helyzettől eltérően bekerülnek a közoktatás intézményei közé.

Az 1953-ban kiadott *Módszertani Levelek* ezzel a törvényi háttérrel megerősítve próbálja meg az óvodák egységes szemléletét kialakítani. A *Módszertani Levelek* alapvetően a kötelező foglalkozásokról szól, ami az oktatás, a gyermekek tanításának elsődleges eszköze volt. Ezek valójában az iskolai órarend óvodai adaptációi. Ezen keresztül valósultak meg a nevelés általános céljai, akárcsak egy iskolában.

Az általános témakörök mellett természetesen az aktuálpolitika óvodás elvárásaival is foglalkozniuk kellett az óvónőknek, ügyelve a fokozatosságra. Az óvoda első évfolyama kiscsoportosainak már fel kellett ismerniük képről Lenint, Sztálint, és Rákosit, de az akkor nagycsoportosoknak nevezett gyermekeknek már azt is tudniuk kellett, hogy kik is ők („ők a mi vezetőink, akik nagyon szeretik a gyerekeket”). A családdal kapcsolatos együttműködés fel sem merült a dokumentumot kiadó Oktatási Minisztérium illetékeseiben.

A magyar óvodapedagógiai gyakorlatot meghatározó következő dokumentum 1957-ben vezették be *Nevelőmunka az óvodában* címen, amellyel egy időben az 1953-s *Módszertani Levelek* hatályukat veszítették. Ez már könyv terjedelmű dokumentum volt és magán

viselte az elmúlt 10 év szocialista pedagógiai praxisának tapasztalatait és a hruscsovi idők enyhébb légkörét is. A miniszterhelyettesi bevezetőjében a magyar óvodát az 1828 óta folyó nevelés örökösének és a még friss szocialista pedagógia letéteményesének nevezi, rögzítve azt is, hogy az óvoda a köznevelési rendszer legalsó fokú intézménye.

Új és előremutató eleme volt a dokumentumnak, hogy elvárja az óvónőktől, hogy az óvodai élet „tudatos irányításakor” a 3-6 éves kor sajátosságait és szükségleteit vegye figyelembe, az eszközök és eljárások biztosítsák a gyerekek sokoldalú fejlődését. Ez azért volt haladó gondolat, mert az 1950-es években a lélektan Magyarországon a letűnt polgári társadalom maradványának számított, így ezek pontos definíció nem is léteztek.

Felismerték a „játék különös jelentőségét” is, igaz az oktatás szerepének erősítése érdekében. „Abban az óvodában, ahol sokat játszanak nyugodt, fegyelmezett légkör uralkodik, a kötelező foglalkozásokon a gyermekek figyelme hatványozottabb” (Nevelőmunka az óvodában, 1957, 58.). A kötelező foglalkozások tervezése viszont azokat a korábbi mechanizmusokat vitte tovább, amit 1953-ban vezettek be.

A Kézikönyv tanterv-jellegű volt: pontosan megadta azokat a tartalmakat, amelyeket minden óvodában fel kellett dolgozni. Precíz paramétereket határozott meg a kisgyermek neveléséhez, amit csak „be kellett tartani” és nem kellett a nevelés kérdéseiben gondolkodni. Így inkarnálódott a herbarti pedagógia újra az iskola után az óvodában is Magyarországon az 1950-es évek vége felé. A *Nevelőmunka az óvodában* tanulásszemléletét továbbra is az iskolai tanulás sajátosságainak óvodai adaptációja hatotta át. Az óvodák iskolaelőkészítő funkciója megkérdőjelezhetetlen volt, évtizedekig meghatározva az óvodai nevelőmunka szemléletmódját.

Ez a szemléletmód ugyanakkor elősegítette az óvodapedagógia és az óvodapedagógusi pálya presztízsének erősödését, amely 1959-ben oda vezetett, hogy az óvodapedagógus képzés bekerült a felsőfokú képzések körébe, bár a főiskolai szint elérésére még bő két évtizedet (1985) várni kellett.

Az ideológiát felváltja a szakmaiság (1971-1989)

A magyar óvodapedagógiát szabályozó következő dokumentum, az *Óvodai Nevelés Programja* volt; célképzése egyértelmű változást mutat: „Az óvodai nevelés célja az egységes szocialista nevelési rendszer szerves része. Célja a 3-6 éves gyermekek sokoldalú, harmonikus fejlődésének elősegítése.” (Az Óvodai Nevelés Programja 1971, 9). A kötelező „szocialista” jelző ellenére, ebben a dokumentumban már a gyermek személyiségfejlődésén an a hangsúly.

Az összes előző dokumentumtól eltérő módon a családot is azonnal megemlíti a program a közös felelősség megfogalmazásával. Elfogadja ez a koncepció, hogy egyszerre nevel ugyanazt a gyermeket a két legnagyobb hatású színtér, a család és az óvoda, de a „hatások egysége érdekében az óvoda a kezdeményező” (Az Óvodai Nevelés Programja 1971, 11). „A játék az óvodáskorú gyermekek elsődleges tevékenysége.” (Az Óvodai Nevelés Programja 1971, 77.) – jelenti ki a program, amely a gyermekközpontú személet felé tett komoly szakmai lépésnek mondható. Fontos megemlíteni, hogy az új dokumentum a játékhoz szükséges egyéni és közös tapasztalatszerzést kiterjeszti az óvodán kívülre is, miközben növeli a gyermeki szabadságot és választhatóságot a játéktevékenységekben. Az életkori sajátosságok felismerésének nagyhatású következménye, hogy a kötelező foglalkozások mellett bevezettek egy új tanulási formát, a kötetlen foglalkozások, kez-

deményezések rendszerét. A '71-s program mérföldkőnek tekinthető, mert megnyitotta az utat egy olyan szakmai gondolkodás előtt, amelyben egyre inkább a gyermek áll a középpontban.

A rendszerváltástól napjainkig (1989-2014)

A rendszerváltás utáni társadalmi, politikai és szellemi változások az óvodákat sem hagyták érintetlenül. A következő 1989-ben megjelent dokumentum nem új óvodai program, mert az előző továbbfejlesztésének eredményeképpen jött létre.

A *továbbfejlesztett Óvodai Program (TONEP)*, a megelőző dokumentumokhoz hasonlóan még mindig egy egységes, minden óvoda, óvodapedagógus számára kötelező programot jelentett. A hangsúlyok azonban már módosultak, amelyet a célképzésben is érzékelhetünk: „Célja, a 3-6-7 éves gyerekek, sokoldalú, harmonikus fejlődésének elősegítése.” Ebben azonnal látható az életkor kiszélesítése, mert időközben (1985-86) törvényesítették a „rugalmas beiskolázást,” a fejlettségnek és nem az életkornak megfelelő iskola-kezdést.

Az új programban tovább folytatódik az ONEP-pel kezdett lélektani nyitás is: az óvodától már kifejezetten elvárja a program, hogy „érzelmi (emocionális) burokrendszert” biztosítson a gyermek fejlődéséhez. Az általános elvek között elsők közé került a gyermeki méltóság, a gyermek jogainak biztosítása. Ez utóbbi annyira új volt, hogy még tartalmi elemei sem voltak akkor. A pedagógiai etika is ekkor fogalmazódik meg először, ami a szülőktől származó információk kezelésére utalt.

A program három fő tevékenységet különböztet meg egymástól: játék, munka, tanulás.

Az abszolút prioritást azonban már a játék kapja: „Közülük elsődleges és alapvető a játék, mely áthatja a gyerek egyéb tevékenységeit.” (Az Óvodai Nevelés Programja 1989, 9.) A tanulást sem csak szűken egy tevékenységre használja, mert a lélektan tágran értelmezett fogalmát is használja, a gyermeki fejlődés, a változás lényegének leírásához. „A gyerekek fejlődésében beálló változás a tágran értelmezett érés és tanulás együttes következménye.” Tehát most már nemcsak a szervezett tanulásra kell gondolni, mint a korábbi évtizedekben, amit oktatásnak neveztek, hanem a spontán helyzetek tanulási értékét is felfedezik.

A program az óvoda-iskola viszonyban nem csak a defenzívát tartja elfogadhatónak az iskolai doktrínával szemben, hanem a szemlélet elfogadtatása érdekében a proaktív megoldásokat is. „Az óvoda nevelőtestülete tekintse feladatának, hogy ha szükséges, az óvoda gyerek szempontú szemlélete, módszerei hassanak a gyerekeket befogadó iskolára.” (Az Óvodai Nevelés Programja 1989, 279.) Noha ez utópisztikus elképzelésnek bizonyult, a program lerakta a gyermekközpontú, és a gyermekek öntevékenységére épülő, demokratikus szellemiségű nevelőintézmény alapjait.

Az 1990-es évek Magyarországon az új társadalmi- politikai intézményrendszer törvényi megalapozása folyik, így a teljes közoktatás számára is új törvény volt szükséges: olyan törvény, amely legitimálja a többféle fenntartású közoktatási intézmények működését, kiiktatja az állami intézményekből az ideológiai egyoldalúságot és lehetővé teszi a pedagógiai pluralizmust. 1993-ban fogadta el az országgyűlés a LXXIX. törvényt a közoktatásról, benne az óvodai nevelést meghatározó néhány passzust.

Az óvoda továbbra is hároméves kortól fogadta a gyerekeket, de az európai tankötelezettségi kort átvéve, öt éves kortól minden gyermek számára kötelező az óvodai nevelés. „Az óvoda az Országos óvodai nevelési program alapján pedagógiai programot készít, vagy az Országos óvodai nevelési program alapján készített pedagógiai programok közül választ. A művelődési és közoktatási miniszter ajánlott pedagógiai programokat tesz közzé.” (A közoktatásról szóló a Magyar Köztársaság 1993. évi LXXIX. törvénye.45.§ 1.) Ez gyökeres változást jelentett az összes óvoda számára, mert a helyi, saját nevelési program írásának semmilyen előzménye nem volt a magyar óvodák múltjában, s komoly felelősséget, szakmai erőfeszítést igényelt minden óvodapedagógustól. A két szintű tartalmi szabályozás bevezetése a lokalitás elvének érvényesülését biztosította.

Az óvodák számára egy új, központi program kidolgozása is elkezdődött, amely szellemiségében és funkciójában is szakított az államszocialista éra szabályozó dokumentumaival. Az *Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja* (röviden Alapprogram) 1996-ban született meg, amely egy rövid, általános érvényű elveket, szempontokat meghatározó keretjellegű dokumentum. Fontos jellegzetessége, hogy nincs „tantervi” tartalomelvárás benne, tehát valóban az óvodák állíthatták össze az adott intézményben fontosnak vélt tevékenységek tartalmát a saját, helyi nevelési programjukban. Inkluzív szemléletmódjában az Alapprogram a gyermeki sajátosságokat tudatosan előtérbe állító, a korábbi szegregáló megoldásokat (pl. életkori elkülönítés elvárása) mellőző, erősen *gyermekközpontú, játék-meghatározottságú és tevékenység alapú* dokumentum.

Az Alapprogram, gyermekközpontúságából és keretjellegéből fakadóan megengedte a különböző reformpedagógiai és alternatív pedagógiai koncepciók elterjedését: Magyarországon a Freinet-, Waldorf-, Montessori-féle pedagógiák vannak elsősorban jelen, illetve az amerikai eredetű Lépésről Lépésre Program. Mindemellett sok óvoda készített modern szemléletű saját programot is, vagy vett át, esetleg adaptált meglévő óvodai programot. Az átvétel folyamatát segíti, hogy létezik az ún. „minősített (szakmailag ellenőrzött, szűrt) programok” csoportja, amelyekhez az óvodák szabadon hozzájuthatnak.

2011-ben új köznevelési törvény született Magyarországon, amely több szempontból újra tervezte az intézmények irányítását, ellenőrzését, a pedagógusok értékelését. Ez a törvény ugyanakkor nem érinti az óvodák szakmai és fenntartói pluralizmusát. Új elemként azonban megjelenik a törvényben a 3 éves kortól történő kötelező óvodáztatás, amelytől a kormányzat az esélyegyenlőség javulását, az Alapprogramban is megfogalmazott hátránycsökkentést várja. Mindez azonban aligha befolyásolja a magyar óvodai nevelés modern, gyermekközpontú, szakmailag sokszínű voltát. Az új törvény után 2012-ben finomított Alapprogram tartósította a (oktatási intézmények számára is mintául szolgáló) gyermekközpontú szemléletet. Így jövőbe mutató kihívások az óvodapedagógia számára a nélkülözhetetlen játék túlsúlyának kialakítása, és a gyermeki szükségletekre épülő tevékenységpedagógia realizálása.

IRODALOM

- Az óvodai nevelés programja (1971) Tankönyvkiadó, Budapest.
- Az óvodai nevelés programja (1989) Országos Pedagógiai Intézet, Budapest.
- BARDÓCZ P. (1928) *A magyar kisdednevelés vezérkönyve*. Budapest: Székesfőváros Házinyomdája.
- BLEHER, F. H. (1950): Szervezett foglalkozások az óvodában. Közoktatásügyi Kiadóvállalat, Budapest.
- GOLNHOFER E. (2004) *Hazai pedagógiai nézetek 1945 – 1949*. Pécs: Iskolakultúra.
- KÖVÉR S. (1987) *Az értelmi nevelés története óvodáinkban 1828-1975 között*, Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- KÖVÉR S. (1996): *Óvóképzésünk múltjának néhány mának szóló tanulsága*. In: Varga Gyula (szerk): „...Amit a tükör önmaga terem” HWIPF, Hajdúböszörmény.4-16.
- Módszertani levelek – óvodai foglalkozások (1953) Tankönyvkiadó, Budapest.
- Nevelőmunka az óvodában: útmutatás óvónők számára (1957) Tankönyvkiadó, Budapest.
- PÁLFI S. (2010): *A magyar óvodai projektpedagógia elméleti alapjai*. Debrecen University Press, Debrecen pp.48-95.
- PUKÁNSZKY B.& NÉMETH A. (1996): *Neveléstörténet*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- PUKÁNSZKY B. (2005): *A gyermekről alkotott kép változásai az óvoda történetében*. *Educatio*, 4: 700-711.
- SZTRINKÓNÉ N. I. (2009): *Óvó-iskola, gyermekkert, óvoda: a kisgyermekkor neveléstörténete*. Debrecen: Didakt.
- VÁG O. (1979): *Óvoda és óvodapedagógia*. Tankönyvkiadó, Budapest.
1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról. 137/1996. (VIII. 28.) Kormányrendelet az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjának kiadásáról.
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény
1891. XV. Kisdedovási törvény www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6422
- (Utolsó látogatás időpontja: 2014. május 05.)